

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐH KINH TẾ VÀ QUẢN TRỊ KINH DOANH**

NGUYỄN TUẤN KHANH

**GIẢI PHÁP CHỦ YẾU NHẪM XÂY DỰNG
NÔNG THÔN MỚI Ở THỊ XÃ BẮC KẠN,
TỈNH BẮC KẠN**

LUẬN VĂN THẠC SỸ KINH TẾ

THÁI NGUYÊN - 2011

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Sau hơn 20 năm thực hiện đường lối đổi mới, dưới sự lãnh đạo của Đảng nông nghiệp, nông dân, nông thôn nước ta đã đạt được thành tựu khá toàn diện và to lớn. Nông nghiệp tiếp tục phát triển với tốc độ khá cao theo hướng sản xuất hàng hóa, nâng cao năng suất, chất lượng và hiệu quả; đảm bảo vững chắc an ninh lương thực quốc gia; một số mặt hàng xuất khẩu chiếm vị thế cao trên thị trường thế giới. Kinh tế nông thôn chuyển dịch theo hướng tăng công nghiệp, dịch vụ, ngành nghề; các hình thức tổ chức sản xuất tiếp tục đổi mới. Kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội được tăng cường; bộ mặt nhiều vùng nông thôn thay đổi. Đời sống vật chất và tinh thần của dân cư ở hầu hết các vùng nông thôn ngày càng được cải thiện. Xóa đói, giảm nghèo đạt kết quả to lớn. Hệ thống chính trị ở nông thôn được củng cố và tăng cường. Dân chủ cơ sở được phát huy. An ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội được giữ vững. Vị thế chính trị của giai cấp nông dân ngày càng được nâng cao.

Tuy nhiên, những thành tựu đạt được chưa tương xứng với tiềm năng, lợi thế và chưa đồng đều giữa các vùng. Nông nghiệp phát triển còn kém bền vững, tốc độ tăng trưởng có xu hướng giảm dần, sức cạnh tranh thấp, chưa phát huy tốt nguồn lực cho phát triển sản xuất; nghiên cứu, chuyển giao khoa học - công nghệ và đào tạo nguồn nhân lực còn hạn chế. Việc chuyển dịch cơ cấu kinh tế và đổi mới cách thức sản xuất trong nông nghiệp còn chậm, phổ biến vẫn là sản xuất nhỏ, phân tán; năng suất, chất lượng, giá trị gia tăng nhiều mặt hàng thấp. Công nghiệp, dịch vụ và ngành nghề phát triển chậm, chưa thúc đẩy mạnh mẽ chuyển dịch cơ cấu kinh tế và lao động ở nông thôn. Các hình thức tổ chức sản xuất chậm đổi mới, chưa đáp ứng yêu cầu phát triển mạnh sản xuất hàng hóa. Nông nghiệp và nông thôn phát triển thiếu quy

hoạch, kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội còn yếu kém, môi trường ngày càng ô nhiễm; năng lực thích ứng, đối phó với thiên tai còn nhiều hạn chế. Đời sống vật chất và tinh thần của người dân nông thôn còn thấp, tỷ lệ hộ nghèo cao, nhất là vùng đồng bào dân tộc, vùng sâu, vùng xa; chênh lệch giàu, nghèo giữa nông thôn và thành thị, giữa các vùng còn lớn, phát sinh nhiều vấn đề xã hội bức xúc.

Những hạn chế, yếu kém trên có nguyên nhân khách quan và chủ quan, trong đó nguyên nhân chủ quan là chính: nhận thức về vị trí, vai trò của nông nghiệp, nông dân, nông thôn còn bất cập so với thực tiễn; chưa hình thành một cách có hệ thống các quan điểm lý luận về phát triển nông nghiệp, nông dân, nông thôn; cơ chế, chính sách phát triển các lĩnh vực này thiếu đồng bộ, thiếu tính đột phá; một số chủ trương, chính sách không hợp lý, thiếu tính khả thi nhưng chậm được điều chỉnh, bổ sung kịp thời; đầu tư từ ngân sách nhà nước và các thành phần kinh tế vào nông nghiệp, nông dân, nông thôn còn thấp, chưa đáp ứng yêu cầu phát triển; tổ chức chỉ đạo thực hiện và công tác quản lý nhà nước còn nhiều bất cập, yếu kém; vai trò của các cấp ủy, chính quyền, Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể quần chúng trong việc triển khai các chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước về nông nghiệp, nông dân, nông thôn ở nhiều nơi còn hạn chế.

Trên cơ sở những thành tựu đã đạt được và những tồn tại, yếu kém cần khắc phục, nhằm xây dựng nông nghiệp, nông thôn theo đúng mục tiêu, định hướng của Đảng đã đề ra. Tại Hội nghị lần thứ 7 Ban Chấp hành Trung ương Đảng khoá X đã ban hành Nghị quyết số 26-NQ/TW ngày 05 tháng 8 năm 2008 về nông nghiệp, nông dân, nông thôn. Để thực hiện Nghị quyết của Trung ương Đảng, Chính phủ xây dựng Chương trình hành động thực hiện Nghị quyết Hội nghị lần thứ 7 của Ban Chấp hành Trung ương khóa X về nông nghiệp, nông dân, nông thôn (Nghị quyết số 24/2008/NQ-CP ngày 28

tháng 10 năm 2008). Thực hiện Nghị quyết trên, ngày 16 tháng 4 năm 2009 Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 491/QĐ-TTg về việc ban hành bộ tiêu chí quốc gia về nông thôn mới làm căn cứ để xây dựng mọi dung chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới; Quyết định số 800/QĐ-TTg ngày 04 tháng 06 năm 2010 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt chương trình mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới 2010 – 2020.

Bắc Kạn là một tỉnh miền núi thuộc vùng Đông bắc Bắc bộ được tái lập tỉnh từ năm 1997, đến nay tỉnh có 8 đơn vị hành chính gồm 7 huyện và 1 thị xã với tổng số 122 xã, phường, thị trấn. Dân số trên 295.000 người, với 7 dân tộc anh em gồm Tày, Nùng, Dao, Kinh, Mông, Hoa, Sán Chay, trong đó dân tộc thiểu số chiếm trên 80%. Diện tích đất tự nhiên là 486.842 ha, trong đó đất nông nghiệp là 371.767 ha chiếm 76,36%. Bắc Kạn là một tỉnh còn nghèo so với cả nước, Sản xuất Nông nghiệp và phát triển nông thôn của tỉnh trong những năm gần đây đã đạt được những thành tựu quan trọng, với tốc độ phát triển nông nghiệp nhanh và bền vững: Sản xuất lương thực có bước phát triển vượt bậc, đảm bảo an ninh lương thực trên địa bàn tỉnh; bước đầu đã hình thành một số vùng sản xuất chuyên canh tập trung để làm tiền đề cho phát triển công nghiệp chế biến. Nông thôn từng bước phát triển vượt bậc, cơ sở hạ tầng nông nghiệp có chuyển biến tích cực.

Thực hiện định hướng của Đảng và Nhà nước về phát triển nông nghiệp, nông thôn trong giai đoạn mới, tỉnh Bắc Kạn đang tiến hành xây dựng nông thôn mới trên toàn tỉnh. Để xây dựng nông thôn mới cần phải đánh giá thực trạng và đưa ra giải pháp mang tính khoa học, điều đó có ý nghĩa thực tế khách quan và có tính cấp thiết. Xuất phát từ thực tế khách quan trên, tôi chọn đề tài: "***Giải pháp chủ yếu nhằm xây dựng nông thôn mới ở thị xã Bắc Kạn, tỉnh Bắc Kạn***", là yêu cầu đặt ra mang tính cấp thiết.

2. Mục tiêu nghiên cứu

2.1. Mục tiêu chung

Nghiên cứu cơ sở khoa học và đánh giá thực trạng tình hình nông thôn ở thị xã Bắc Kạn, từ đó đề xuất những giải pháp khoa học nhằm xây dựng nông thôn mới ở thị xã Bắc Kạn góp phần thực hiện hoàn thành các chỉ tiêu mà tỉnh đề ra về xây dựng nông thôn mới đến năm 2020.

2.2. Mục tiêu cụ thể

Hệ thống hóa cơ sở lý luận và thực tiễn về xây dựng nông thôn mới.

Đánh giá thực trạng tình hình nông thôn so với hệ thống tiêu chí quốc gia về nông thôn mới ở thị xã Bắc Kạn. Phân tích những điểm mạnh, những khó khăn trở ngại và những tiềm năng trong xây dựng nông thôn mới ở thị xã Bắc Kạn.

Đề xuất giải pháp chủ yếu nhằm xây dựng nông thôn mới thành công, phù hợp với điều kiện thực tiễn của thị xã Bắc Kạn.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của đề tài là các giải pháp về xây dựng nông thôn mới ở các xã thuộc khu vực nông thôn ở thị xã Bắc Kạn.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

* Phạm vi không gian: Đề tài được nghiên cứu trên địa bàn thị xã Bắc Kạn, tỉnh Bắc Kạn.

* Phạm vi thời gian: Số liệu thứ cấp được thu thập từ các tài liệu đã công bố từ năm 2008 đến nay.

Số liệu đánh giá thực trạng được điều tra trong năm 2010 và năm 2011.

* Phạm vi nội dung: Đề tài tập trung vào những giải pháp chủ yếu mang tính đột phá, có ý nghĩa thực tiễn nhằm xây dựng nông thôn mới ở thị xã Bắc Kạn.

4. Bộ cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận và kiến nghị đề tài gồm 3 chương:

Chương 1: Tổng quan về xây dựng nông thôn mới và phương pháp nghiên cứu.

Chương 2: Thực trạng nông thôn của thị xã Bắc Kạn và so sánh với các tiêu chí xây dựng nông thôn mới.

Chương 3: Giải pháp chủ yếu nhằm xây dựng nông thôn mới ở thị xã Bắc Kạn, tỉnh Bắc Kạn.

CHƯƠNG 1

TỔNG QUAN VỀ XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU ĐỀ TÀI

1.1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ XÂY DỰNG NÔNG THÔN MỚI

1.1.1. Cơ sở lý luận

1.1.1.1. Nông thôn và vai trò của nông thôn

* Khái niệm về nông thôn:

Có nhiều quan điểm khác nhau về khái niệm nông thôn. Có quan điểm cho rằng nông thôn là khái niệm dùng để chỉ một địa bàn mà ở đó sản xuất nông nghiệp chiếm tỷ trọng lớn. Cũng có quan điểm cho rằng dựa vào trình độ phát triển cơ sở hạ tầng hoặc dựa vào chỉ tiêu trình độ tiếp cận thị trường để xác định vùng nông thôn.

Theo Từ điển tiếng Việt: Nông thôn là danh từ để chỉ khu vực dân cư tập trung chủ yếu làm nghề nông, phân biệt với thành thị.

Cũng có từ điển khái niệm nông thôn Việt Nam là danh từ để chỉ những vùng đất trên lãnh thổ Việt Nam, ở đó người dân sinh sống chủ yếu bằng nông nghiệp.

Khái niệm về nông thôn trong văn bản chính thức của Bộ Nông nghiệp và PTNT tại thông tư Số: 54/2009/TT-BNNPTNT thì: Nông thôn là phần lãnh thổ không thuộc nội thành, nội thị các thành phố, thị xã, thị trấn được quản lý bởi cấp hành chính cơ sở là Ủy ban nhân dân xã.

Như vậy, Nông thôn là phần lãnh thổ sinh sống chủ yếu làm nghề nông của tập hợp dân cư, tập hợp dân cư này tham gia vào các hoạt động kinh tế, văn hóa - xã hội và môi trường trong một thể chế chính trị nhất định và được quản lý bởi cấp hành chính cơ sở là ủy ban nhân dân xã.

*** Phát triển nông thôn**

Phát triển nông thôn là một quá trình tất yếu cải thiện một cách bền vững về kinh tế, văn hóa, xã hội và môi trường, nhằm nâng cao chất lượng sống của dân cư nông thôn.

Phát triển nông thôn là những thay đổi cần thiết ở vùng nông thôn. Tuy nhiên, những gì coi là cần thì lại khác nhau ở từng nước, từng vùng, từng địa phương; theo quan điểm thông thường, bản chất của phát triển là tăng trưởng và hiện đại hoá mang lại cho người nghèo chút lợi nhỏ.

Phát triển nông thôn là một chiến lược đời sống kinh tế và xã hội của một nhóm người riêng biệt, người nghèo ở nông thôn. Nó đòi hỏi phải mở rộng các lợi ích của sự phát triển đến với những người nghèo nhất trong những người nghèo nhất trong những người đang tìm kế sinh nhai ở các vùng nông thôn. Nhóm này gồm những tiểu nông, tá điền và những người không có đất.

Phát triển nông thôn bền vững là sự phát triển kinh tế - xã hội nông thôn với tốc độ cao, là quá trình làm tăng mức sống của người dân nông thôn. Phát triển nông thôn phù hợp với nhu cầu của con người, đảm bảo sự tồn tại bền vững và sự tiến bộ lâu dài trong nông thôn. Sự phát triển đó dựa trên việc sử dụng hiệu quả tài nguyên thiên nhiên mà vẫn bảo đảm giữ gìn môi trường sinh thái nông thôn. Phát triển nông thôn đáp ứng nhu cầu xã hội hiện nay nhưng không làm cạn kiệt tài nguyên, không để lại hậu quả cho thế hệ tương lai.

Như vậy, Phát triển nông thôn là một quá trình nhằm cải thiện và nâng cao đời sống của người dân nông thôn một cách bền vững về kinh tế xã hội, văn hoá và môi trường; quá trình này, trước hết là do nỗ lực từ chính người dân nông thôn và có sự hỗ trợ tích cực của Nhà nước và các tổ chức khác.

*** Vai trò của nông thôn và phát triển nông thôn**

Nông thôn là nơi cung cấp lương thực, thực phẩm cho đời sống của người dân; cung cấp nguyên liệu cho công nghiệp và xuất khẩu; cung cấp

hàng hóa cho xuất khẩu; cung cấp lao động cho công nghiệp và thành thị; thị trường rộng lớn để tiêu thụ những sản phẩm của công nghiệp và dịch vụ.

Phát triển nông thôn sẽ góp phần tạo ra những tiền đề quan trọng không thể thiếu bảo đảm thắng lợi cho tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Phát triển nông thôn sẽ góp phần thực hiện có hiệu quả quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa tại chỗ. Các hoạt động ở nông thôn trở nên sôi động hơn. Cơ cấu kinh tế, phân công lao động chuyên dịch đúng hướng có hiệu quả. Vấn đề việc làm cho người lao động sẽ được gia tăng ngày càng nhiều trên địa bàn nông thôn. Trên cơ sở đó, tăng thu nhập, cải thiện từng bước đời sống vật chất và tinh thần của mọi tầng lớp dân cư; giảm sức ép của sự chênh lệch kinh tế và đời sống giữa thành thị và nông thôn, giữa vùng phát triển và vùng kém phát triển.

Phát triển nông thôn sẽ góp phần to lớn trong việc bảo vệ và sử dụng tiết kiệm, hiệu quả tài nguyên thiên nhiên và bảo vệ môi trường sinh thái; Sẽ tạo cơ sở vật chất cho sự phát triển văn hóa ở nông thôn.

Phát triển nông thôn sẽ góp phần quyết định sự thắng lợi của chủ nghĩa xã hội ở nông thôn nói riêng và đất nước nói chung; Là cơ sở ổn định kinh tế, chính trị, xã hội của đất nước. Phát triển nông thôn gắn liền với phát triển xã hội, văn hóa, chính trị và kiến trúc thượng tầng theo định hướng xã hội chủ nghĩa. Một nông thôn có kinh tế và văn hóa phát triển, đời sống ấm no, đầy đủ về vật chất, yên vui về tinh thần sẽ là một nhân tố quyết định củng cố vững chắc trận địa lòng dân, thắt chặt mối liên minh công - nông, bảo đảm cho nhân dân ta có đủ sức mạnh, đánh bại mọi âm mưu và thủ đoạn của mọi kẻ thù, dưới bất cứ hình thức nào. Đó cũng là cơ sở thắng lợi của việc giữ vững và bảo vệ độc lập dân tộc, chủ quyền lợi ích quốc gia và xây dựng thành công chủ nghĩa xã hội trên đất nước ta.

1.1.1.2. Xây dựng nông thôn mới

Xây dựng nông thôn mới là xây dựng, tổ chức cuộc sống của dân cư nông thôn theo hướng văn minh, hiện đại, giữ gìn bản sắc văn hoá và môi trường sinh thái gắn với phát triển đô thị, thị trấn, thị tứ. Phát triển đồng bộ hệ thống hạ tầng kinh tế - xã hội nông thôn phù hợp quy hoạch không gian xây dựng làng (ấp, thôn, bản), xã và quy hoạch phát triển kinh tế - xã hội của ngành, địa phương; kết hợp giữa hỗ trợ của Nhà nước với phát huy nội lực của cộng đồng dân cư nông thôn. Nâng cao dân trí, đào tạo nguồn nhân lực và tổ chức tốt đời sống văn hoá cơ sở. Xây dựng các hình thức tổ chức sản xuất phù hợp với yêu cầu của nền nông nghiệp hiện đại, sản xuất hàng hoá gồm cả nông nghiệp và phi nông nghiệp, thực hiện "mỗi làng một nghề". Tóm lại: Xây dựng nông thôn mới là một chương trình tổng thể về phát triển kinh tế - xã hội, chính trị và an ninh quốc phòng tại khu vực nông thôn.

*** Sự ra đời của chương trình xây dựng nông thôn mới.**

Hội nghị BCH Trung ương Đảng lần thứ 7 khóa X đã thảo luận và thông qua Nghị quyết số 26-NQ/T.Ư "Về nông nghiệp, nông dân, nông thôn". Đánh giá kiểm điểm sau hơn 20 năm thực hiện đường lối đổi mới về lĩnh vực nông nghiệp, nông thôn, nông dân và đưa ra quan điểm mục tiêu thực hiện trong những năm tiếp theo như sau:

Thứ nhất: Về quan điểm

Nông nghiệp, nông dân, nông thôn có vị trí chiến lược trong sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, là cơ sở và lực lượng quan trọng để phát triển kinh tế - xã hội bền vững, giữ vững ổn định chính trị, đảm bảo an ninh, quốc phòng; giữ gìn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc và bảo vệ môi trường sinh thái của đất nước.

Các vấn đề nông nghiệp, nông dân, nông thôn phải được giải quyết đồng bộ, gắn với quá trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Công